

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XV^{то} обикновено Народно събрание. Втора редовна сесия.

III заседание, срѣда, 5 декемврий 1912 г.

(Открито отъ подпрѣдседателя г. Г. Згуревъ, въ 3 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: (Звъни) Моля секретаря г. Ванко Георгиевъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь В. Георгиевъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Несторъ Абаджиевъ, Иванъ Абрашевъ, д-ръ Мичо Багаровъ, Димитъръ х. Баневъ, Димитъръ Връчковъ, Стоянъ Бурмовъ, Никола Давидовъ, Мурадъ-бей Джевдедовъ, Георги Добриновичъ, Георги Долапчиевъ, Димитъръ Драгиевъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Димитъръ Икономовъ, Иванъ Капаровъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Герго Лаковъ, Парашкевъ х. Ламбевъ, Бочо Лачовъ, Тодоръ Лунгаловъ, Георги Маджаровъ, Антонъ Мандевъ, Мехмедали Герей Месудовъ, Иванъ Минчевъ, Минко Михайловъ, Иванъ Младеновъ, Никола Начевъ, Теню Начевъ, Георги Недковъ, Дамянъ Неновъ, Иванъ Пецовъ, Цеко Пешовъ, Стефанъ Пипевъ, Венедиктъ Поповъ, Стефанъ Поповъ, Стоянъ Русевъ, Михайлъ Такевъ, Петко Теодоровъ, Апостолъ Урумовъ, Борисъ Христовъ, Станко Христовъ и Никола Ченковъ)

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Отъ 212 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 41, има, слѣдователно, нужния кворумъ, за да може да се конституира Събранието.

Затова обявявамъ заседанието за открито.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ има да съобща на Народното събрание, че е получена една телеграма отъ националната група народни прѣдставители въ руската Государствена дума съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Софія, Предсѣдателю Народнаго Собранія.

„Русская национальная партія въ Государственной Думѣ съ живѣйшей радостью слѣдила за славными подвигами нашихъ братьевъ болгаръ. Нынѣ, когда на-

ступили переговоры о мирѣ, мы отъ всей души уповаемъ, что болгарскій народъ пожнетъ плоды своихъ великихъ побѣдъ и объединитъ въ независимой Болгаріи все православное болгарское племя, крѣпкое въ сознаніи общности нашихъ и вашихъ славянскихъ идеаловъ, мы безконечно счастливы что нынѣ осуществляются полностью благія стремленія Царя-Освободителя, Александра Второго.

„Да здравствуетъ Царь Фердинандъ!

„Да здравствуетъ объединенный болгарскій народъ!

„Предсѣдатель партіи: Балашевъ“.

(Бурни ржкоплѣскания отъ всички страни)

Г. г. народни прѣдставители! Ще ви моля да опълномощите прѣдседателството да отговори на тази телеграма.

Отъ всички страни: Прието. (Ржкоплѣскане)

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Слѣдъ това, г. г. народни прѣдставители, има да ви съобща и едно тъжно извѣстие. Окрѣжниятъ управитель отъ Враца г. Савовъ, съобщава до прѣдседателството, че вчера въ 2 ч. послѣ пладне скоропостижно е починалъ Негово Високопрѣосвященство вратчанскій митрополитъ Константинъ.

Обаждатъ се: Богъ да го прости.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители, на които много добръ е извѣстенъ този изпитанъ и прѣданъ служител на българската църква, да почетемъ неговата паметъ съ ставане на крака. (Всички ставатъ прави)

Въ сѣщото врѣме ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители да опълномощятъ прѣдседателството да изрази въ лицето на Св. Синодъ скръбта на Народ-

ното събрание за прѣждеврѣменно починалия митрополитъ.

Отъ всички страни: Прнето.

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: На трето мѣсто има да съобща, че е постъпилъ отъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, първо, съ съобщение подъ № 2.521 отъ 5 декемврий н. г., законопроектъ за разрѣшение на Видинската градска община да сключи 150.000 л. заемъ. Този законопроектъ ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще бѣде поставенъ на дневенъ редъ.

Второ, отъ същото министерство е постъпило отношение № 5.536 отъ 3 декемврий н. г., съ което се прѣпраща до Народноото събрание законопроектъ за пѣтнитѣ и дневнитѣ пари на командированитѣ чиновници, служащи, работници и частни лица на служба въ новоосвободенитѣ земи и на ония граждански чиновници и служащи въ войската и по военното вѣдомство. Този законопроектъ ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се постави на дневенъ редъ.

Трето, постъпилъ е отъ същото министерство, съ отношение № 2.522 отъ 5 декемврий 1912 г., законопроектъ за отлагане произвеждането изборитѣ за членове на селско-общинскитѣ съвѣти. И този законопроектъ ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се постави на дневенъ редъ.

Четвърто, отъ г. министра на правосѣднето, съ отношение № 15.442 отъ 5 декемврий н. г., се прѣпраща законопроектъ за допълнение врѣмешната наредба за отсрочката, мораториума. Този законопроектъ сѣщо така ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще бѣде поставенъ на дневенъ редъ.

Ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители за даване отпущъ на слѣдующитѣ г. г. народни прѣдставители:

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Добри Петковъ иска безсроченъ отпущъ.

Д. Петковъ: Азъ съмъ тукъ. Бѣхъ въ войската и се върнахъ. Отказвамъ се отъ отпуща.

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Значи, отказвате се.

Д. Петковъ: Да.

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Видинскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Добриновичъ иска 10 дена. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се разрѣши на видинския народенъ прѣдставителъ г. Георги Добриновичъ 10 дена отпущъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Плѣвенскиятъ народенъ прѣдставителъ Герго Лакковъ сѣщо така иска 10 дена отпущъ по домашни причини. Моля ония отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които одобряватъ да се разрѣши този отпущъ на народния прѣдставителъ г. Герго Лакковъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Плѣвенскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Бочо Лачовъ иска 10 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сѣ съгласни да се разрѣши на плѣвенския народенъ прѣдставителъ г. Бочо Лачовъ 10 дена отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитър Драгиевъ иска три дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сѣ съгласни да му се даде 3 дена отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Хасковскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Апостолъ Урумовъ иска тоже 3 дена отпущъ. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се разрѣши на г. Урумова 3 дена отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Балчикскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Ченковъ иска 10 дена отпущъ. Ония г. г. народни прѣдставители, които сѣ съгласни да се даде на г. Ченкова 10 дена отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Севлиевикиятъ народенъ прѣдставителъ г. Антонъ Мандевъ иска 10 дена отпущъ. Ония г. г. народни прѣдставители, които сѣ съгласни да се даде на г. Мандева 10 дена отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Къзълагашкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Долапчиевъ иска 10 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сѣ съгласни да се даде на г. Долапчиева този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Айтоскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Мурадъ-бей Джевдедовъ иска 15 дена отпущъ. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се даде този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Габровскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Пецовъ иска 5 дена отпущъ. Които г. г. народни прѣдставители приематъ да се даде този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Фердинандскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Младеновъ иска 2 дена отпущъ. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се разрѣши този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Карловскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Мичо Багаровъ иска 7 дена отпущъ. Ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се разрѣши този отпущъ, моля, да вдигнатъ ржка. (Болшинство) Събранието приема.

Тутраканскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Абрашевъ иска 5 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се разрѣши този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Татарпазарджишкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Михаилъ Тажевъ иска 3 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се разрѣши този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Разградскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Икономовъ иска 5 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се разрѣши този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Разградскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Боянъ Ханджиевъ иска 10 дена отпущъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ да се даде този отпущъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пристъпямъ къмъ дневния редъ.

Първа точка отъ дневния редъ е първо четене на законопроекта за допълнителенъ извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди. Моля г. секретаря да прочете този законопроектъ.

Секретаръ В. Георгиевъ: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ

къмъ законопроекта за допълнителенъ извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди.

„Г. г. народни прѣдставители,

„Понееже гласуваниятъ на 24 септемврий т. г. въ извънредната сесия на почитаемото XV-то обикновено Народно събрание извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, вслѣствие на войната, се оказа недостатъченъ да задоволи всички тия нужди на дѣйствующата армия,

имамъ честъ да ви помоля да разрѣшите да се увеличатъ този кредитъ съ други още 50.000.000 л. за сѣщитѣ нужди, като гласувате приложения тукъ законопроектъ.

„София, 30 ноември 1912 г.

„Министъръ на финанситѣ: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за допълнителенъ извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната допълнителенъ извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ на сума 50.000.000 л. за нуждитѣ на армията, изброени въ чл. 1 на закона за извънредния свѣрхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септември 1912 г.

„Чл. 2. Разходитѣ по тоя допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ постановленията, съдържащи се въ закона за извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септември 1912 г.

„Чл. 3. Разходитѣ по тоя допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ да се покриватъ отъ произведението на заеми срѣди съкровищни бонове.“

Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Константиновъ.

Н. Константиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Не съмъ азъ, който ще бѣда противенъ да се отпускатъ за нуждитѣ на войската, за народната наша армия, не 50, а 150 милиона лева. Азъ и по-рано, когато гласувахме първитѣ 50.000.000 л. бѣхъ на мнѣние, че нѣма да стигнатъ, и сега съмъ на мнѣние, че и тѣзи 50.000.000 л. пакъ нѣма да стигнатъ. Не се бойте, че азъ ще вдигна ръка противъ този законопроектъ. Искамъ, обаче, да се чуе въ Народното събрание, че народътъ, българскиятъ народъ, който тъй безропотно понася всички тежести на войската, ще иска и ще съумѣе да държи сметка за тѣзи жертви, които той прави.

Г. г. народни прѣдставители! Истина е, че сега моментътъ е малко нѣщо така неудобенъ да се говори; могло-би да се почака, ще кажете вие, слѣдъ като се свѣрши войната, тогава да диришъ сметка. Азъ мисля, че по-добъръ ще бѣде отсега още да се знае, че не ще прѣминаватъ така безнаказано или безъ да се държи сметка отъ страна на Народното събрание за тѣзи жертви, които прави българскиятъ народъ, за да може тѣзи ползновения, които ставатъ, да се прѣкрятъ или, съ други думи, да знае всѣки отчетливъ, че има кой да бди върху всичко това.

Г. г. народни прѣдставители! Исканиятъ кредитъ, допълнителенъ, както и първоначалниятъ отъ 50.000.000 л., се поиска за нуждитѣ на войската, защото, знаеше се, че по реквизиционенъ редъ не всичко ще бѣде възможно своевременно да бѣде доставено, или же има материяли, които не се намиратъ въ страната или, и да се намиратъ, сж въ такава дребно количество, че не струва да се занимава съ тѣхъ реквизиционната комисия. За тази цѣль се гласува оня кредитъ отъ 50.000.000 л., за тази цѣль се иска сега новиятъ кредитъ отъ други 50.000.000 л., пъкъ ще дадемъ и новъ, когато се поиска. Наистина, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да се учудваме на нашия финансовъ министъръ, какъ той посрѣща разпоскитѣ на тази война, безъ да прибѣгва до други нѣкои екстрени срѣдства. И дѣйствително, г. финансовиятъ министъръ прави всички усилия да облекчи, тъй да се каже, доколкото е възможно, ну-

ждитѣ на войската. Не трѣбва, обаче, да се забравя, че при изпълнението или при доставянето нужнитѣ за тази войска потребности станаха, ставатъ, а може-би и ще ставатъ нѣкои упущения, а може-би и ползновения нѣкакви, такива, които могатъ да се считатъ осждителни. Азъ бихъ желалъ да кажа това, което зная и, разбира се, не ще бѣде то всичкото, което става въ България. Вие сами знаете, може-би, много повече отъ менъ, и сте чули и видѣли много повече отъ това, което азъ зная; но азъ се надѣвамъ, че съ излизането ми на трибуната да изложа това, което азъ зная, една частъ отъ това, което зная, което засега намирамъ врѣме да го кажа, ще бѣде нѣкакъ добръ погледнатъ отъ ваша страна.

Г. г. народни прѣдставители! Единъ отъ главнитѣ артикули, които сж потребности за войската, е, безсѣмнѣнно, брашното. Вие знаете, че ние като земледѣлска страна, съ нашитѣ воденици можемъ да искаме дневно 300—350 вагона брашно, а нуждитѣ на войската никога не сж прѣвишавали дневно 30 вагона. Стѣдователно, бихме могли да удовлетворимъ съ най-близкитѣ воденици тая нужда. Освѣнъ това, знае се, че къмъ 15 число на този мѣсецъ е имало 12 или 14 милиона килограма готово брашно, събрано въ складовѣтъ отъ реквизиционнитѣ комисии, но при все това нуждитѣ на войската сж били удовлетворявани по искането, разбира се, на надлежитѣ началства, чрѣзъ купуване марсилско и унгарско брашно, много по-скъпо — по 33 или 37 л. стотѣ килограма. Това, разбира се, не може да не окаже на единъ голѣмъ недостатъкъ, че своевременно не сж били вземени мѣрки да се достави на мѣстото това брашно, което имаме, а се е доставило друго отъ вънъ съ срѣдствата на държавата. Разбирамъ, че сж се взели мѣрки за удовлетворение нуждитѣ на войската — не искамъ да влизамъ въ подробности на това; но жално ми е, че голѣма частъ отъ събраното брашно става зянтъ, а се купува такова отъ другадъ, за да се удовлетворятъ нуждитѣ на войската.

Д-ръ Г. Гаговъ: За това послѣ ще държимъ сметка.

Н. Константиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Четохме въ „Държавенъ вѣстникъ“ обявление за доставка чрѣзъ търгъ на разни материяли — телеграфни, телефонни, желѣзнопътни и др. — необходимими за посрѣщане нуждитѣ на войската. Прѣди да трѣгна отъ Свищовъ, въ сѣщия день когато трѣгнахъ, получихъ прѣписъ отъ едно писмо отъ Варна, адресовано до г. А. Франга, министъръ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, въ което се казва, че съ писма отъ 4 ноември и 30 юний 1911 г. и 14 мартъ 1912 г. до техническата комисия прѣдложени сж били, за да се взематъ отъ държавата английски релси съ всичкитѣ тѣхни принадлежности, дѣбови телеграфни стълбове, телеграфна жица, телеграфни желѣзни куки, телеграфни фарфорови чаши-изолатори, релси съ вагонетки за тѣсна (дековилна) линия, разни сѣчива и инструменти за постройка на желѣзница, за майсторска и геодезични (инженерски) инструменти, нова локомотива, разни помпи за черпене на вода и резервуари за снабдяване съ вода локомотиви въ мѣста, дѣто нѣма водоснабдителна инсталация и пр. и пр. материяли, които по контракта на прѣдприетието за постройка на линията Девня—Добричъ държавата имала право и била длѣжна да приеме. Въмѣсто тѣзи нѣща да бѣдатъ взети, тѣ сж били доставени отъ другитѣ по начинъ такъвъ, щото сж се отнесли къмъ материалитѣ, необходими за нуждитѣ на войската. Азъ мисля, че по този начинъ ние не само оцеляваме хазната съ това, че не се ползуваме съ тия материяли, които сме длѣжни да приемемъ по контракта когато и да е, но независимо отъ туй правимъ едно закѣснѣние въ самата работа. Това

писмо е подписано от нѣкой си Горовъ, когото не познавамъ. Той казва, че сега е въ редоветъ на войската и че за това нѣщо се е научилъ отъ вѣстниците. Азъ вѣрвамъ, че и други отъ васъ иматъ такива прѣписи отъ писмото, защото видѣхъ, че има такъвъ и въ главната реквизиционна комисиия, по-стѣпилъ сега. Туй писмо е съ дата 31 октомври т. г. Тѣзи нѣща сж били прѣдложени прѣдн една година, а не сж били взети. И вмѣсто тѣзи материали да се купятъ другадъ съ готови пари, тѣ, ако бѣха взети отъ туй прѣдприятие, щѣха да бждатъ изплащани по-късно, като се ликвидиратъ смѣтките на прѣдприятието. Защо е станало това, менѣ ми се вижда твърдѣ странно.

Г. г. народни прѣдставители! Всѣки отъ васъ ще да е забѣлѣжилъ какви реквизиции ставаха на разни прѣдмети. Ставаше реквизиране, напр., на фитилъ за 30 ст.; ставаха реквизиции на нѣща, които можеха да бждатъ изплащани отъ този кредитъ, който обикновено се отпуска. Азъ видѣхъ, напр., въ Търново, да се реквизириратъ за Търновската болница двѣ коли, натоварени съ канцеларски книги за писане, 30 кгр. мастило и 16 каси желѣзо — нѣща, които съвѣтъ не сж толкова необходими, бихъ казалъ азъ, или, даже, ако бѣха необходими, щѣха да бждатъ въ по-малкъ размѣръ, или да бждѣха въ този размѣръ, сѣ пакъ можеха да бждатъ реквизирирани срѣщу заплащане на пари, вмѣсто да правимъ такива реквизириания, които учудиха свѣта. Напр., искаше се отъ всички реквизиционни комисиии въ Търновския окръгъ да доставятъ въ продължение на единъ мѣсець 80.000 прѣдпазителни американски игленки, които тѣ не намираха и отсѣждѣ казаха, че нѣма такива нѣща. Въ всѣки случай настоя се и ги доставиха. Но какъ мислите? Като реквизираха ли? Не, по този начинъ, както доставиха отъ Луковитската околия цървули — чрѣзъ пари, реквизираха пари, заставиха тѣзи общини, които разхвърлиха реквизицията, да опидатъ да си купятъ отъ Варна или Русчукъ. Така е станало съ селянитѣ отъ Бѣлослатинско или Луковитско, които видѣхъ въ Търново, дошли да купуватъ цървули. „Нѣмате ли, казватъ имъ цървули?“ — „Нѣмаме“. — „Откаждъ си ги доставяте?“ — „Отъ пазара“. И дошли тѣ въ Търново да ги купятъ. Въ дадения случай или има реквизиране на пари — защото хората като нѣматъ, нѣма защо да имъ се искатъ цървули — или пъкъ този търговецъ се е съгласилъ съ кмета или съ другъ членъ на реквизиционната комисиия да имъ доставя скѣпо цървулитѣ. Азъ мисля, че тия улупчения можеха да не ставатъ, понеже имаме на разположение суми въ достатѣченъ размѣръ за посрѣщане нуждитѣ на войската, и тѣзи цървули биха могли да бждатъ доставени съ налични пари, вмѣсто да се приучватъ хората на такива сдѣлки.

Мене ме учудваше, напр., каква голѣма необходимостъ налагаше реквизирането на всички автомобили отъ Търновския окръгъ за Русе. Знае се, че въ Русе има най-много файтони и каруци, и, ако имаше нужда войската, можеше да си послужи съ тѣхъ. Но да вземе да си служи съ автомобили отъ Търновския окръгъ, съ такива тенекиени самовари, каквито има и въ Русе, менѣ ми се струва, че това бѣше една мѣрка неумѣстна. Ако имаше такава голѣма нужда отъ автомобили, тѣ можеха да се купятъ отъ мѣста, където ги има, и по-здрави, и по-евтини.

Х. Цаневъ: Въ Русе оцѣниха единъ за 80.000 л.

Н. Константиновъ: Азъ чуохъ за 30.000 л.

Я. Сакъзовъ: Добро хозяйство!

Н. Константиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не искахъ да ви дразня, като ви възпроизвеждамъ въ паметъта всичко, каквото вие сте видѣли;

казвамъ само онова, което мога да кажа сега. Има още много нѣща, които ще кажа когато сметете вие за възможно. Но мене ме крайно възмущава такава една реквизиция; когато дойдатъ да ти кажатъ, че ние реквизираме 20 сандѣка конякъ или 100 кутии сардели. И това се е настоявало да се достави и прѣдседателътъ на окръжната реквизиционна комисиия въ Търново е доставилъ, ако се не лъжа, 30—40 стѣкла конякъ — дефъ и белия, защото сардели не могатъ да намѣри.

Г. г. народни прѣдставители! Повръщамъ се на мисълта, че да искате да реквизирирате отъ хората извѣстенъ прѣдметъ, който нѣматъ, то е сѣ същото да имъ реквизирирате пари. Нѣма съмнѣние, вие знаете, че се реквизираха и копчета, и седла, и зенгии и разни други дребни нѣща, които нужди на народната войска биха могли и трѣбвало би да бждатъ удовлетворени отъ този кредитъ, а не по реквизиционенъ начинъ, като се вписватъ по единъ скѣпн цѣни. Подъ прѣдлогъ, че реквизиционната комисиия е искала извѣстенъ прѣдметъ, кметътъ е давалъ удостоверѣние на извѣстно лице, което е имало интересъ да достави този прѣдметъ въ такова количество, каквото се иска отъ общината, и по цѣна, каквато е била уговорена, може-би, прѣдварително, за да му се даде вагонъ да го прѣнесе, да речемъ, отъ Барна въ Свищовъ, и то тѣкмо въ това врѣме, когато жени, дѣца и старци съ воловетѣ се давѣха изъ калѣта, да возятъ реквизицията, понеже всички вагони бѣха ангажирани съ прѣнасяне на войскитѣ. Тогава не се даваха никому вагони и даже нѣмаше редовни тренове за пътници отъ Свищовъ до Търново. Даваха се такива вагони, за да се донесатъ игленки, а въ дѣйствителностъ човѣкътъ, който се интересуваше, донесе коневиръ, зебло, за да го продава по 1-40 л. метърътъ на селскитѣ общини, за да турятъ въ него брашно и то прѣсѣяно. Виждате, г. г. народни прѣдставители, какви злоупотребления ставаха съ едно заобикаляне. Държавата знаеши, че у нашитѣ селяни има жито, а не брашно, каквото имъ иска, би могла да реквизирира жито и да го смели на брашно, защото да заставятъ хората да даватъ това, което нѣматъ, то би било сѣ едно да имъ реквизирирате пари.

Но най-възмутителното, г. г. народни прѣдставители, е още и това, че въ Търново, въ първопрѣстолния градъ на България, съществуваша и въ този моментъ най-голѣмо беззаконие — съществуваша градска реквизиционна комисиия, въпрѣки закона. Тази градска реквизиционна комисиия не само реквизирира, не само оцѣнява, не само се ползува отъ всички права, които ѝ дава законътъ, но сколасала да нареди около себе си едно голѣмо количество спартизани, за да ги освободи отъ крѣвния данѣкъ. (Нѣкой отъ болшинството ржкоплѣскатъ)

Г. г. народни прѣдставители! Не стига това. Въ послѣдно врѣме тази реквизиционна комисиия изнудва хората. Искатъ се, г. г. народни прѣдставители, ешалонни началници; реквизиционната комисиия назначава отъ града старци по на 60—70 години, но богатички, а отъ друга страна праща другъ човѣкъ да имъ каже: „Вие ще се освободите да не отидете прѣзъ Балкана ешалонни началници, но дайте 300—400 л. за благотворителния комитетъ въ града“. Това и да бже доброволна помощъ, то е изнудване. Това го прави една реквизиционна комисиия и досега, до този моментъ не се намѣриха органи на властѣта, които да я суспендиратъ, които да ѝ кажатъ: ти незаконно съществуашъ; ти нѣмашъ право нито да съществуашъ като реквизиционна комисиия, нито да реквизириашъ. Самиятъ кметъ, който е съставилъ тази общинска реквизиционна комисиия, отказва да влѣзе въ шея. Нека ми позволи г. министърътъ на финанситѣ да му напраща една бѣлѣжка, че неговиятъ изборъ на лицето за постоянненъ ревизоръ отъ страна на Финансовото министерство е несполучливъ; той с човѣкътъ, който поддържа тази комисиия, който

спъва окръжната реквизиционна комисия и другите органи да тръгнатъ въ правия път. Той, вмѣсто да се занимава съ ревизия, занимава се съ въпроси, че еди какво си станало послѣдствие на това, че окръжниятъ управителъ е билъ народникъ, а околийскиятъ началникъ — прогресистъ, че кметътъ въ Свищовъ е народникъ, а околийскиятъ началникъ — прогресистъ и затуй нерачелъ да вземе воловетъ на нѣкого, защото това уйдисвало на нѣкой неговъ баджанахъ адвокатъ, понеже воловетъ били въ нѣкакво дѣло, та така трѣбвало да се уреди този въпросъ. Азъ мисля, че нуждитъ на войската не изискватъ по този начинъ да урегулируме правоотношенията на хората, които иматъ нѣкакви сдѣлки, нѣкакви процеси или дертове спрѣмо тогоязъ или оногоязъ. Ако е имало нѣкога врѣме да се правятъ партии, най-малко сега е врѣме при мобилизация, при реквизиция да се правятъ партизанства и да се дѣлятъ хората на партии. Ще дойде врѣме да се правятъ партии и тогава ще дадемъ всѣкому заслуженото.

Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че, като казвамъ това, не искамъ да оскърбявамъ никого, нито финансовия министъръ, нито ревизора, а искамъ да посоча на нѣща, които трѣбва да бѣдатъ поправени своеврѣменно, защото още се намираме въ пътя, по който сме тръгнали прѣди два мѣсеца. Не сж само тия жертви, които трѣбва да дадемъ. Ние трѣбва да дадемъ още много и много жертви, трѣбва да дадемъ повече, обаче, за нуждитъ на войската, а не за да урегулируме смѣтките на частни лица; на хора, които — да ме простите — не мога да нарека съ друго име, освѣнъ съ името мародери. (Нѣкои отъ болшинството ржкоплѣскалъ)

До такава степенъ, г. г. народни прѣдставители, не се разбира законътъ и назначението на открития отъ насъ кредитъ, штоже ми позволи г. военниятъ министъръ да спомена другъ единъ фактъ, тоже станалъ въ Свищовъ, който видѣхъ. Допълняющата дружина, която замѣсти полка, който замина оттамъ, има на разположение дърва, които полкътъ си бѣше приготвилъ; има на разположение лукъ, зеле, бобъ и други нѣща отъ градината, която полкътъ обработва. Тѣзи продукти не се използваха отъ допълнящата дружина, а тя намираще за добръ да иска всичко наново по реквизиционенъ начинъ, вк л ю ч и т е л н о и в о д а, г. военный министре, да имъ занесатъ въ казармата. Наистина, то е голѣмъ недостатъкъ, че въ Свищовъ нѣма вода. Азъ мисля, че тия продукти нѣма защо да се оставятъ да изгниятъ, когато могатъ да бѣдатъ употребени съ смѣтка за допълнящата дружина, за опълченската дружина и т. н.

Г. г. народни прѣдставители! На края имамъ да направя още една малка бѣлѣжка за доставките, които се правятъ, било на ботуши, било на цървули, било на пасунки, било за опасници. Доколкото можахъ да узная, главната реквизиционна комисия се отнесе до търговските камари, да посочатъ лицата, които биха могли да посматъ тия доставки върху си. И дѣйствително, това е ставало тѣй, но всѣкога сж се оказвали тия доставчици въ малкъ брой, вслѣдствие на което и цѣнитъ сж били високи, и доставката мудна. Ако се поканѣха отъ всѣки градъ да услужатъ покрайни мѣрѣ реквизиционнитъ майстерски, които има устроени, въ които работятъ хора свободни отъ военната служба, увѣренъ съмъ, че щѣше да се намѣрятъ хора, които да ги доставятъ много поевтино и много по-скоро. Слѣдователно, когато ние имаме на разположение 50.000.000 л. кредитъ, ни най-малко не трѣбва да се стѣсняваме да дѣримъ нужното само въ единъ тѣсенъ кракъ хора, да го доставятъ, защото, както казахъ, работата е спѣшна и трѣбва да се взематъ всички мѣрки за по-скорошното и колкото е възможно по-икономично доставяне.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣма повече да ви отегчавамъ по това. Ще се повърна пакъ на въпроса за брашното. Вие знаете каква голѣма жертва

направи народното прѣдставителство, като се съгласи съ г. г. министритъ, да освободи отъ кръвния данѣкъ нашитъ мелничари. При всичко това, тѣ вмѣсто да удовлетворяватъ нуждитъ на войската, задоволиха се само да изпълнятъ своитъ контракти, сключени съ Военното министерство при нормално врѣме, на смѣтка на реквизиционнитъ срдѣства, съ които би могли да разполагатъ реквизиционнитъ власти било по желѣзницитъ, било съ други транспортни срдѣства. Не искамъ да се спирамъ върху това, доколко справедливо е сторено, но, г. г. народни прѣдставители, азъ съ тѣга на душата си ще кажа — още не съмъ провѣрилъ слѣдующия фактъ и подлежи на провѣрка, който фактъ моля всѣки отъ васъ да провѣри — че намѣрили сж се мелничари, които, като освободени отъ военната служба, отъ кръвния данѣкъ, да отидатъ въ редоветъ на войската, сж останали да печелятъ на смѣтка на държавата, да работятъ въ своитъ мелници, нѣкои отъ които, не казвамъ всички, даже сж се ухитрили и сж се зачислили въ отпускъ и за туй врѣме, прѣзъ което сж въ отпускъ, които отъ тѣхъ сж офицери, получавали сж заплатата отъ държавата. Казахъ, не съмъ още провѣрилъ факта, но ви казвамъ за единъ такъвъ случай отъ IV полкъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Провѣрете факта, че тогава говорете.

Н. Константиновъ: Каза ми се, че този случай е отъ IV полкъ, откъдѣто му се трѣбва заплатата. Не го твърдя, защото, казахъ, още не съмъ го провѣрилъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Да се споменуватъ тукъ отъ трибуната факти отъ такова прѣстѣпно естество въ такова тежко врѣме, безъ да се провѣрятъ колко-годѣ, Вие съзнавате, че това е отъ голѣмо значение.

Н. Константиновъ: Г. министре! Моята провѣрка се отнася дотамъ, че съобщението ми иде отъ мѣсто, кждѣто вѣрвамъ. Прѣдлежи или азъ, или Вие да провѣрите факта.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Мисля, г. Константиновъ, че по-добръ щѣхте да направите, ако провѣрѣхте този фактъ и направихте питане или запитване, за да може да се занимаятъ прѣдставителитъ съ този въпросъ. Защо? Защото сега единъ ще твърдятъ, че това не е така, а Вие ще настоявате, че е така безъ да може да се доде до единъ резултатъ. Затуй би трѣбвало да направите запитване.

Н. Константиновъ: Г. прѣдседателю! Колкото се касае до този въпросъ, азъ ще се постарая да го докажа, защото вѣрвамъ на лицето, което ми го е съобщило.

Засега, г. г. народни прѣдставители, азъ ще се задоволя съ тѣзи бѣлѣжки, които направихъ и които, както ви казахъ, ги направихъ bona fide, безъ да имамъ намѣрение нищо да оскърбявамъ, нищо да уличавамъ нѣкого въ нѣкакво прѣстѣпление; искахъ само да прѣдпазя, въ бѣдѣще да не ставатъ тѣзи нѣща, които станаха, защото, както знаете, военната служба, самата война е тежко нѣщо, но тя става не-поносимо по-тежка, когато е придружена съ несправедливости, съ беззакония и съ пристрастия.

Толковъ имамъ да ви кажа.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитъ, почитъ и телеграфитъ.

Министъръ А. Франгя. Ако уважаемиятъ г. свищовски народенъ прѣдставителъ бѣше провѣрилъ, всички работи, които каза, азъ мисля, че не щѣше да

биде въведенъ въ заблудение, както биде въведенъ и сега, когато ги разправяше.

Първо, отъ нѣкой си Горовъ, когото не познавамъ, г. Константиновъ получилъ писмо. Този Горовъ му пише, че въпрѣки контракта, който сме имали, когато се е свършила линията Девня—Добричъ ние не сме взели останалитѣ тамъ материали, а сме купували други. Г. Константиновъ, който бѣше министъръ и седѣше на туй мѣсто, на което азъ сега, знае твърдѣ хубаво, че нито едно правителство, нито единъ министъръ не е задълженъ да купува негодни материали и да накарнява съкровището. Вчера или оня денъ имавме заявление да купимъ тѣзи материали — нѣкои бракувани траверси, телеграфни стълбове, релси и една машина. А за контракта, за който говори г. Константиновъ, на врѣмето всичко е направено.

Н. Константиновъ: Траверситѣ въ Свищовъ бѣха бракувани, г. министре, но пакъ ги взехме.

Министъръ А. Франгя: Взехме ги, понеже ни бѣха нужни и заповя бѣхме дължими да вземемъ отъ Браила и другадѣ.

По втория въпросъ — за прочутия кеневиръ. По този въпросъ ще кажа на г. Константинова едно: когато има война желѣзницитѣ се намиратъ подъ прѣмата заповѣдь на военнитѣ власти. Въз основа на туй положение военнитѣ власти заповѣдаха да се даватъ вагони на воденичаритѣ, които бѣха направили съ тѣхъ договоръ да доставляватъ брашно, а понеже брашното не може да се носи въ шепя, а въ човали, трѣбваше да дадемъ вагони за кеневиръ. Та, мисля, по-хубаво щѣше да бѣде г. Константиновъ да провѣрѣше и изучеше тѣзи работи и да не хвърляше обиди.

Н. Константиновъ: Провѣрилъ съмъ ги и по този въпросъ отдѣлно ще говоря.

Министъръ А. Франгя: Най-напрѣдъ ще Ви моля да изучите добръ положението: кой дава вагонитѣ, дали министърътъ на желѣзницитѣ или военниятъ министъръ.

Н. Константиновъ: Азъ го знаа.

Министъръ А. Франгя: Едно ще Ви кажа, г. Константиновъ: лесно е да се говори, а мъчно е да се върши работа — и туй имайте го прѣдъ видъ. Азъ мисля, г-да, че поне една хубава дума ще кажете за тѣзи желѣзници, за този персоналъ, който 36 часа не спѣше и не ядеше, за да направи тази мобилизация, за която ни похвалява цѣла Европа.

Отъ дѣсницата: Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Д-ръ Н. Генадиевъ: И до днесъ продължава да работи денонощно.

Министъръ А. Франгя: Ще бѣде хубаво, г. Константиновъ, като казвате нѣщо, да го провѣрите, а не да казвате: „Не съмъ го провѣрилъ, ще го провѣря“.

Н. Константиновъ: Когато говоримъ за персонала, азъ ще Ви отговоря.

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Моля, не дѣйте прѣкъсва, когато говори г. министърътъ.

Г-да! Когато отначало поискаха думата г. г. народнитѣ прѣдставители, забѣлѣзахъ само г. Сакжова, слѣдъ това г. Дрънкова и г. Шиварова; мисля,

че и други поискаха, но съмъ пропусналъ да ги отбѣлѣжа.

Моля да се обадятъ, които сж искали думата.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И азъ сега искамъ думата.

Я. Сакжовъ: (Отъ трибуната). По самия законопроектъ и по самото прѣдложение, азъ не искахъ да говоря и не смѣтахъ днесъ да се говори по него. Азъ смѣтамъ за нужно да обърна вѣнкетъ вниманието върху едно обстоятелство, което е по-важно отъ това поставяне законопроекта на първо мѣсто.

Прѣди всичко, ние бѣхме свикани на една извънредна сесия, въ тая извънредна сесия твърдѣ извънредно насъ ни изненадаха съ едно положение за мобилизацията; слѣдъ това настана война, тази война се води още и ако тази война се води и ще се води още, вие можете да си прѣдставите какво е положението на обществото въ тази страна, което е единственъ контролъ и на правителство, и на народното прѣдставителство и на войската дори. Азъ се запитвамъ, какъ господата отъ правителството не се догадиха прѣзъ всичкото това врѣме да създадатъ една връзка между своитѣ дѣйствия и между онова общество, което поддържа и което ще поддържа дѣйствията на всѣко едно правителство поставено въ такива условия.

Г. г. народни прѣдставители! Извънредната сесия, твърдѣ бързо вие я закрихте, за да не ни дадете възможностъ да запитае, кога смѣтате вие да оставите народното прѣдставителство да си функционира, да продължава правото си на контролъ надъ дѣйствията на правителството. Още едно, какъ вие, слѣдъ като създадохте такива едни извънредни мѣрки, каквото бѣ военното положение, каквото бѣ на нищо неоснованата цензура, каквото бѣ ревизионниятъ законъ и всички ония голѣми злоупотребления по ревизицията, една минимална, хилядна частъ отъ която г. Константиновъ сега има случай или смѣлостта да извади прѣдъ васъ, какъ вие можахте да изтърпите толкова врѣме да бѣде прѣкъснатъ онзи нервъ, който е необходимъ за всѣко едно правителство, което води такива едни дѣйствия, каквото е войната.

Г. Николовъ: Щѣхме да оставимъ народа да се бие, а ние приказки щѣхме да си приказваме тукъ!

Я. Сакжовъ: Г. г. народни прѣдставители! Мисълта ми не отива толкозъ далечъ, колкото тая на господина, който ме прѣкъсва.

Г. Николовъ: По-далечъ отъ работническия клубъ не отива.

Я. Сакжовъ: Този господинъ много добръ знае докъдѣ, какви граници има нашата мисль; но днесъ той прѣдпочита да забрави това. Ние именно излизаме отъ тамъ, за да седимъ за това, което е за народа, а вие като излизате отъ тамъ седите за онова, което е нужно само вамъ.

Г. Николовъ: Тогава нѣмате право да говорите отъ името на народа.

Я. Сакжовъ: Г. г. народни прѣдставители! Всѣки единъ отъ насъ има право тукъ да говори отъ името на обществото, а още повече по такъвъ единъ въпросъ. Мисълта ми бѣше тази. Първомъ, правителството трѣбваше да остави Народното събрание въ едно перемѣнно състояние, и ако това му се видѣше твърдѣ за неудобно, да не закриваше извънредната сесия, а да я отложеше.

Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ: Позволете да Ви обърна вниманието, че Вие се отклонявате отъ прѣдмета. Имате право да си кажете думата по въпроса, сложенъ на разискване.

Я. Сакжзовъ: Азъ ще поставя единъ въпросъ и ще се помъча да го обясня.

За да се избѣгнатъ тѣзи именно нередовности въ разискванията на народното прѣдставителство азъ смѣтахъ, че длъжностъ бѣше на господата отъ правителството да излѣзатъ съ една кратка декларация и да ни укажатъ оная връзка, която се загуби между народното прѣдставителство и правителството, да я възстановимъ, като ни тури въ течение на онова, което е станало отъ 24 септември насамъ. Тронното слово, което ни се чете, г. г. народни прѣдставители, има работа съ едни станали факти, но не съ течението на цѣлата работа. Ние искаме да бъдемъ турени въ течение на това. И то бѣ длъжностъ, не само длъжностъ, то бѣ полезно за самото правителство, полезно и за онуй общество, което е останало безъ народно прѣдставителство, което е останало и безъ печатъ. Днесъ ние имаме печатъ, но вие знаете кои издаватъ вѣстници. Ние нѣмаме партийни вѣстници. Едвамъ днесъ видѣхъ в. „Народни права“ да почне изново своето издание, и то пакъ людъ условията на цензурата, която, не знамъ по какви съображения се е вмѣшвала безъ потвърждение на народното прѣдставителство.

Мисълта ми е тази и думитѣ ми сж кратки: отъ г. министър-прѣседателя очаквахъ да чуемъ едно краличко наложение, съответствуващо на положението, съответствуващо на жертвитѣ, съответствуващо на самотвержената готовност на цѣлия народъ отъ лѣво до дѣсно, да даде всичко каквото може, за да се изкара едно започнато не по негова воля дѣло до единъ добъръ край. (Възгласения) Това очаквахме и това искаме. И вмѣсто да ме прѣкъсватъ, г. г. народни прѣдставители, и да внесатъ раздражение въ мирнитѣ разисквания, трѣбваше да се съгласите въ самото начало съ тази права мисль, да я подкрѣпите и да поискате отъ г. г. министритѣ тази кратка декларация, тѣй необходима за васъ и толкова повече за цѣлия български народъ.

Д-ръ Г. Гаговъ: Нѣма да го направиме.

Я. Сакжзовъ: Нѣма да го направите, но то ще бѣде голѣма грѣшка.

Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Стефанъ Дрѣнковъ.

С. Дрѣнковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Трѣба всички да скърбимъ, че днесъ, когато правителството ни поднася да иска единъ кредитъ, когато ние трѣбваше само да запитаме дали ще продължаваме по-нататъкъ или за досега изкараното се иска този кредитъ и да покажемъ единодушие и да гласуваме този кредитъ, тѣй като ние даваме всичко, ние дадохме сами себе си, излизаме да приказваме за дребни работи, за които ще приказватъ сѣдилищата и Народното събрание слѣдъ войната. (Бурни ржкоплѣскания отъ болшинството)

Г. г. народни прѣдставители! Още отсега заявявамъ, че ще гласувамъ за кредита, тѣй както гласувахъ прѣди 70 дена, когато се искаха първитѣ 50 милиона лева. Сега, обаче, че си направя една малка уговорка, която тогавъ счетохъ за неудобно да направя, а я направихъ въ комисията прѣдъ г. министра на финанситѣ и г. военния министъръ. Азъ чимъ казахъ тогава, че ние, като земеделска страна имаме всичко за прѣхрана на войската. Ние може-би нѣмаме нища отъ техническо естество, които

не можемъ да произведемъ у насъ и не можемъ да намѣримъ тукъ, за които ви даваме тѣзи милиони и ви даваме даже повече — всичко каквото има въ хазната да го вземете. Обаче имаше слухъ, бѣше оповѣстено въ вѣстницитѣ, говорѣше се, че има търгове по доброволно съгласие за фуражни и съестни припаси на милиони килограма. Понеже тѣзи търгове не бѣха още утвърдени и понеже ние гласувахме мораториумъ, азъ казахъ тогава да се оставятъ тѣзи търгове неутвърдени, да се реквизира всичко това, което има у търговцитѣ и ще се плати тѣй, както на този, който има повече или по-малко, когато му се реквизира, но паритѣ да останатъ за другитѣ технически нужди на армията, отъ които тя има нужда. Азъ и сега повтарямъ, че не само тѣзи 50 милиона, отъ които, прѣдполагамъ, частъ вече сж изразходвани, ще гласуваме, обаче да се има прѣдъ видъ, че за съестнитѣ припаси подирѣ ще искаме смѣтка, защо сж купувани, когато е могло да се реквизира въ всички, когато въ България всичко е излѣзло и трѣгнало на война. И когато въ тронното слово се говори за въоръженъ народъ, това е въ плъзната смисль на думата въоръженъ народъ, нѣщо небивало въ историтѣ на народитѣ. Вие ще видите на полето осемгодишно дѣте да кара воловетѣ — това е войникъ, обозенъ войникъ; ще видите и 70-годишенъ старецъ да кара воловетѣ и да върви — и това е войникъ, обозенъ войникъ.

П. Петрановъ: Плюсъ това — и жени.

С. Дрѣнковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще се спра на друго. Правителството трѣбваше да излѣзе да ни освѣтли поне съ двѣ думи върху сегашното положение на страната, да ни каже кой го накаралъ да склочи примирие, да ни каже дали то мисли да води по-нататъкъ войната или не и да поиска не само кредитъ, но и насъ всички, ние тукъ, както всички бѣхме тамъ, да вървимъ пакъ тамъ. Менъ ми се чини, г. г. народни прѣдставители, че примирieto, което България направи, не е полезно за страната; че това, може-би, мѣшило, но на всѣки случай, проявено малодушие, тамъ при Чаталджа, да се съгласимъ на прѣдложенията на противника прѣди той да бѣде окончателно унищоженъ — защото той е сломенъ, но не е окончателно унищоженъ, да се съгласимъ, казвамъ, на едно примирие, азъ не мога да си обясня, какъ е станало това. (Възгласения)

Прѣседателствуващъ Г. Згуревъ: Говорете, моля, на прѣдмета.

С. Дрѣнковъ: Азъ говоря за кредититѣ, защото ще гласуваме. Виспитѣ сфери на командуването, изпаднали въ една атмосфера да виждатъ прѣдъ себе си 10—15 хиляди болни, си направиха миражъ, че това е навсѣкждѣ. Азъ съмъ длъженъ да заявя, че както при Чаталджа, тѣй и при Одринъ, тѣй и изъ Македония, навсѣкждѣ бѣхме добръ и че една малка неудача...

Д-ръ Н. Генадиевъ: Никога не е имало неудача, нито при Чаталджа.

С. Дрѣнковъ: Неудача въ смисль на болестъ имаше. Едно наводнение на Марица и Арда, прѣкъсвало правилното снабдяване за два дни, не трѣбваше да ни направи малодушни и да се съгласимъ да склочимъ примирие.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Отъ удача и неудача малко се има понятие.

С. Дрънковъ: Азъ искамъ, г. г. народни прѣдставители, да изкажемъ всички желания да се телеграфира на нашитѣ делегати въ Лондонъ да изложатъ исканията на България и, ако въ 24 часа не бждатъ приети да прѣкрятъ прѣговоритѣ и да продължимъ войната. Всички въ страната сж за продължение на войната. (Ръкоплѣскания отъ лѣвицата и частъ отъ дѣсницата) Азъ ще гласувамъ за кредита, който правителството иска.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателятъ г. А. Буровъ)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министрътъ на финанситѣ.

Министръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Желаяхъ да изслушамъ всички г. г. народни прѣдставители, които сж записани да говорятъ по поводъ на законопроекта; но крайно ще бжде за съжаление, ако г. г. народнитѣ прѣдставители, които не иматъ думата по-нататъкъ по поводъ на законопроекта, последватъ примѣра на нѣкои отъ прѣждоговорившитѣ г. г. оратори засепналъ въ отсъствието на отговорния министръ въпроси, които не сж сега поставени на дневенъ редъ, и които, при това, сж отъ такова естество, щото една въздържа-ностъ се налага на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Укорътъ, който се направи отъ г. Сакъзова и се авторизира отъ г. Дрънкова — че правителството не излъзго съ една декларация, въ която да изясни станалитѣ събития и да даде нѣкакви обяснения на народното прѣдставителство за всичко онова, което може да го възнува, тая бѣлѣжка въ тоя моментъ е неумѣстна; защото тая декларация можеше много добръ да бжде направена, и тя ще бжде направена и всички разяснения, които сж нужни на народното прѣдставителство и които правителството намѣри за възможно безъ врѣда на висшиятѣ интереси на страната да направи публично, ще станатъ, но тѣ трѣбва да станатъ при дебатитѣ по отговора на тронното слово. Ако законопроектъ за кредитъ отъ 50 милиона лева прѣдшества дебатитѣ по отговора на тронното слово, за това не трѣбва да се вини правителството; то става, първо, защото вапата комисия, която е натоварена да изработи отговора на тронното слово, още не го е приготвила, отъ друга страна събитията не чакатъ и докато комисията направи отговора и дойде туку да го докладва, ще минатъ дни, а трѣбватъ пари; и когато народното прѣдставителство е туку, ние не можемъ да харчимъ тия пари подъ вапата отговорностъ, а трѣбва да се обърнемъ къмъ него да искаме кредитъ. Ето причината по която правителството, прѣди да даде обяснения по отговора на тронното слово, който не е поставенъ още на дневенъ редъ, бърза да ви поиска да дадете пари. Защото тия пари сж абсолютно необходими и отдавна викатъ.

Прочее, азъ си запазвамъ правото да говоря слѣдъ като чуя и другитѣ г. г. оратори и да дамъ нужния отговоръ по въпроса, дали е нуженъ или не този кредитъ. А колкото се касае до другитѣ въпроси, които сега се засепнаха отъ нѣкои оратори много малко широко и при това въпроси, които не сж поставени на дневенъ редъ, азъ ще помоля поне слѣдующитѣ оратори да не ги засѣпатъ. Трѣбвало ли е ние да не правимъ примирие и какво трѣбвало да правятъ нашитѣ делегати въ Лондонъ — това не е въпросъ, който може да се постави въ този моментъ на разискване въ Народното събрание. Никждѣ хората, даже които не сж заинтересовани директно въ тѣзи прѣговори за примирие или миръ, не правятъ про-странни изявления въ своитѣ камари, а вие искате отъ насъ, които сме директно заинтересовани, да изложимъ какво искаме или вие или други какво искатъ и отъ туку да го изпратимъ въ Лондонъ и да го

наложимъ на всичкии свѣтъ, който има да вземе участие въ прѣговоритѣ за мира и който свѣтъ по-вече или по-малко ще има тоже да каже думата си и изкаже мнѣнието си.

С. Дрънковъ: Народното прѣдставителство иска да се телеграфира въ 24 часа инструкцитѣ, които вие сте дали на нашитѣ делегати, да се внесатъ на разглеждане и, ако не се приематъ отъ нашия противникъ, да се продължи войната.

Министръ Т. Теодоровъ: Виждамъ се принуденъ да забѣлѣжа на г. Дрънкова, че никждѣ, кждѣто има парламентъ не се подаватъ ултиматуми въ 24 или 48 часа, нито отъ камари, нито отъ офицери, нито отъ войници запасни или на дѣйствителна служба, нито дори отъ главнокомандующъ, а винаги отъ правителството. И слѣдователно, кога ще се подаде ултиматумъ и какъвъ и въ колко часа ще се иска отговоръ и кждѣ ще се прати този ултиматумъ — това е отъ сферата, отъ дѣйността на правителството. (Ръкоплѣскане отъ болшинството) То трѣбва да опрѣдѣли момента и да избере срѣдствата. Ето защо, азъ пакъ повтарямъ молбата си, която не е диктувана отъ интереситѣ и нуждитѣ на правителството, разбирами въ тѣснъ смисълъ на думата, а молба, която се диктува отъ интереситѣ на страната, да не се примѣсватъ по поводъ въпроса за свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50 милиона лева днесъ въ дебатитѣ въпроси, които, първо, не сж поставени на дневенъ редъ и на които третирането така на-широко, както обикновено туку се третира външната политика, може да има много пакосно влияние върху изхода на войната и нейния красенъ резултатъ, която още продължава, макаръ че се намираме въ единъ моментъ на прѣговори за миръ, защото войната не е свършена и нѣма да бжде свършена освѣтъ тогазъ, когато се подпише договоръ за миръ. Ние се намираме днесъ още въ война и трѣбва да съзнаваме важността на момента и съдбо-носното значение, което може да има едно неос-торожно диктуване на въпроси отъ тѣко дипломатическо естество, и да се ограничимъ въ ро-лята си на истински патриоти и добри български на-родни прѣдставители. (Ръкоплѣскане отъ болшин-ството)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата старозагорскиятъ народенъ прѣдставител г. Георги Шиваровъ.

Г. Шиваровъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ насъ се иска да гласуваме единъ допълнителенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за нуждитѣ на армията. Ние, прѣдставителитѣ, въ лицето на нѣкои отъ прѣд-говорившитѣ, позагазихме малко по-нашироко, въ въ-проси, по които ще имаме врѣме да се изкажемъ както при отговора на тронното слово, тъй също и въ онуй дълго и широко врѣме въ продължение на се-сията. Да загазваме сега обстойно въ общото моби-лизационно дѣло, въ общото реквизиционно дѣло нито е врѣме, нито е мѣсто. Нека продължаваме да имаме довѣрие въ правителството, което е почнало този важенъ исторически всенароденъ актъ, заедно съ насъ да го доизкара докрай. Ние, народното прѣд-ставителство, и българското правителство бдимъ зорко, като стражъ на поста си, върху дѣйствиата на първия до послѣдния воененъ и когато дойде, г. г. народни прѣдставители, да се тури всички на мѣстото, правителството нѣма да гледа кой какво положение е заемалъ въ врѣме на война, да се це-ремони съ него. Ако дойде правителството да прави забикалки, ние, народнитѣ прѣдставители, нѣма да се шегуваме. Имали сме и трѣбва да имаме довѣрие въ правителството. Отъ насъ се иска, прочее, да гла-

суваме 50.000.000 л. за нуждитъ на армията, ние трѣбва да ги гласуваме съ всеобщо одобрение, съ рѣкопלטскане, за да докажемъ на всички, че българскиятъ народъ въ лицето на своето народно прѣдставителство е готовъ да жертвува не нѣкакви 50.000.000 л., а още нѣколко пъти по 50.000.000 л., за да доизкара докрай почнатото дѣло, което обрѣна внимание не само на цѣла Европа, но на цѣлия свѣтъ.

Прочее, ще гласувамъ за този законопроектъ, съ който се искатъ 50.000.000 л. и ще моля народнитѣ прѣдставители да не загазватъ въ въпроси, на които мѣстото не е тукъ. (Нѣкон отъ болшинството рѣкопלטскатъ)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Генадиевъ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Г. г. народни прѣдставители! По-голямата частъ отъ това, което имахъ намѣрение да изкажа прѣдъ Народното събрание, се каза вече отъ почитаемия министъръ на финанситѣ, на мене остава само нѣколко думи да прибавя.

Повдига се въпросъ, че България е страна земеделска, която има въ себе си доста запаси отъ храни и фуражъ да води цѣла война. Моето дълбоко убѣждение е, че въ нашата страна има за двѣ войни запасъ отъ храна и фуражъ. При все това възмущението на нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители отъ факта, че се е поржчалъ фуражъ или храна въ странство, е свършено неумѣсно. Военнитѣ операции могатъ да наложатъ и когато има много припаси въ самитѣ граници на старото българско царство, да се купи известна частъ и отъ странство. Не зная да-ли е купено, нито въ какво количество е заржчано, или, по-скоро, за да бѣда свършено искрѣнъ, не желая да зная. Това е работа на лицата, които носятъ отговорността за воденето на войната — тѣ знаятъ по какъвъ начинъ и отъ дѣ въ даденъ моментъ е добръ да се купи храна и пр.

Споменаха се и други нѣкои по-дребни работи, които можеха безъ вреда за разискванията и за достойнството на Народното събрание да не се споменаватъ. Възможно е да се покаже на нѣкъдѣ излишна ревност, възможно е да има неумѣлостъ въ реквизирането на известни вещи, които сж необходими; възможно е да станатъ нередовности и даже злоупотребления. Съ тѣхъ може да се занимава всѣки единъ отпослѣ, както ги разбира, и въ Народното събрание, и въ печата. Сега-засага азъ мисля, че цѣлше да бѣде по-умѣстно ония, до свѣдѣнията на които сж дошли факти, които ги смущаватъ, вмѣсто да ставатъ орждия на всички дертове, които могатъ да се повдигнатъ отъ неудовлетворени прѣдприемачи, да искатъ обяснения частно отъ надлежитѣ министри. Можеха най-послѣ да изискватъ законопроекта да се разгледа на второ четене слѣдъ като мине прѣзъ комисията и тамъ да се поискатъ обяснения, и тогава цѣлша да се избѣгнатъ много приказки, които ако не сж излишни, нѣма никаква полза отъ тѣхъ.

Нѣма нужда да подчертавамъ и азъ още единъ пжтъ, заедно съ прѣдставителя на правителството, г. Теодорова, че Народното събрание никога нѣма да се съгласи да разиска даже въпроса за примиренето, да-ли е трѣбвало да стане и да-ли трѣбва да се даде ултиматумъ въ Лондонъ. Такива работи отъ сериозни хора въ Народното събрание не се разискватъ.

Но длжкенъ съмъ да направя една бѣлжка върху думитѣ на г. Сакжзова, почитаемиятъ софийски народенъ прѣдставителъ. Нагледъ тезата, която той защитава е приемлива. Трѣбваше да сж-

ществува връзка между правителството и обществото, трѣбваше да се даде възможностъ на Народното събрание да контролира дѣйствиата на правителството и даже когато се води войната, но азъ мисля, че тази връзка сжществува. Никой не е дошълъ да наложи на народното прѣдставителство, да прѣстане законодателната дѣятелностъ въ известенъ моментъ. Ако ще се спратъ разискванията известенъ день, сега, то ще стане съ наше съгласие. Ако Народното събрание е на противно мнѣние, то нѣма, освѣтъ да се изкаже, но ако Народното събрание рѣши, че нѣма защо повече да засѣдава при известни обстоятелства и известенъ моментъ, никой нѣма право да му се бърка, нито даже г. Сакжзовъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ще бѣде банално да говоримъ за готовността на българския народъ да се притече и съ гърдитѣ си да състави щитъ на отечеството. Ще бѣде банално да говоримъ още за жертвитѣ, които понасятъ българскитѣ граждани, които сж повели стоката и имота си, за да услужатъ на отечеството; но когато разискваме тукъ въпроси отъ първостепенна важностъ, когато тукъ по поводъ на единъ кредитъ за военни нужди се впускаме въ въпроси за примирие и контролъ на Народното събрание, да си спомнимъ едно нѣщо: додѣто напнтѣ браца, 500 хиляди, сж стипили, едни да се биятъ на бойното поле и други съ стоката си да съставляватъ тила на армията, безропотно да служатъ на отечеството, ще бѣде недостойно за насъ, ако не се покажемъ на висотата и ако неумѣмъ въ известенъ моментъ да мълчимъ и по този начинъ да услужимъ на отечеството. (Рѣкопלטскане отъ болшинството)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Христо Поповъ.

Х. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣдговорившитѣ оратори зачекнаха маса въпроси. Трѣбва да се съгласимъ съ тѣхъ, че наистина е моментъ, въ който ни се налага известна въздържаностъ. Азъ по принципъ съмъ съгласенъ съ тѣхъ, но не по-малко важно е и това, че когато се каже отъ правителството: моментъ е народното прѣдставителство да се въздържа, да не се злоупотребява съ това; трѣбва да има мѣрка. Неуже-ли народното прѣдставителство не може да каже и дума за войната, неуже-ли то трѣбва да чете венчикъ въ в. в. „Times“, „Neue freie Presse“, „Temps“. г. Даневъ какви мнѣния има — че той е оптимистъ. че всичко ще стане добръ, че съ Ромжния ние сме уредили въпроса? Кореспондентътъ на единъ вѣстникъ съобщава, че г. Даневъ, едина му кракъ стои въ автомобиля, другия не каченъ, му шепне натъртено да пише, че ние съ Бертолда всички въпроси, които интересуватъ великитѣ сили, ги разгледахме и разрѣшихме.

Д-ръ Н. Списаревски: Кой казва това?

Х. Поповъ: Г. Даневъ.

Д-ръ Н. Списаревски: Кждѣ го четохте?

Х. Поповъ: Въ в. „Neue freie Presse“. Ако искате, да го прочета.

Д-ръ Н. Списаревски: Такива глупости не може да каже г. Даневъ.

Х. Поповъ: Тогава, Вие когато не сте чели, не говорете.

Д-ръ Н. Списаревски: Всичко, което чета, го шконтирамъ.

Х. Поповъ: Ако го шконтирате — другъ въпросъ. Азъ ви казвамъ, че това го казва в „Neue freie Presse“. — Отивамъ по-нататъкъ. Г. Даневъ говори, напр., на европейците, но на Народното събрание никой не говори, че всичко ще се свърши благополучно; ако, обаче, Турция поиска Одринъ, възможно е да не се свърши. Това така го е казалъ, знаемъ го всички и азъ го зная. Нашиятъ Даневъ говори, че между Австрия и Сърбия война нѣма да стане за тъй наречения въпросъ за пристанище, за Дурацо, но ако стане, тя нѣма да бѣде война между Сърбия и Австрия. Тъ сж вече известни възгледи на нашъ прѣдставителъ, но ние не знаемъ, да-ли сж възгледи на нашето правителство.

П. Станчевъ: Даневъ не е откровенъ като твоя милостъ. Види се и той се приструва. (Смѣхъ)

Х. Поповъ: Възможно е, защото ние всички сега се приструваме. Но азъ искамъ да кажа едно нѣщо, че като ни се налага дълго да мълчимъ, да се въздържа бихъ молилъ почитаемото правителство да ни удостои поне доколко, доколкото се удостоиватъ известни кореспонденти на разни вѣстници. Защо това да не може да се направи за народното прѣдставителство? На това искахъ да ви обърна вниманието. Казва ни се да мълчимъ, дойдемъ тукъ, кажатъ ни „дайте пари, хайде вървете си“. (Смѣхъ) Това много ми се вижда, г-да. Признавамъ, че, когато зададемъ известенъ въпросъ на правителството, надлежниятъ министъръ да стане и да каже: умолявамъ г. г. прѣдставителитѣ или запитвача да ме оставятъ въ интереса на отечеството да не отговоря на този въпросъ. Съ ржкоплѣскане ще приема това; но общо, както ни вързватъ устата, много ми се вижда. И правъ е г. Сакъзовъ, който ви каза, че дѣйствително една връзка между правителството и народното прѣдставителство трѣбва да има: или ни държте, или ни кажете да си отидемъ въ домоветѣ и тогава, когато ни съберете, да кажете: сега сте достойни да говорите, а по-рано не бѣхте достойни.

П. Станчевъ: Ще дойде туй врѣме.

Х. Поповъ: Менѣ ми се струва, обаче, че единъ опозиционеръ, каквото и да говори днесъ, нѣма да побрка нито на правителството, нито на България, а ще послужи малко. Вие, които сте на власт, почитайте ги; ние можемъ да ви бѣдемъ даже полезни. Менѣ ми се струва, че днесъ въ това Събрание има известни въпроси, които трѣбва да се освѣтлятъ. Азъ признавамъ, че има въпроси, по които самото правителство не е освѣтлено, по които, разбира се, и насъ не ще може да освѣтли, защото какво върши тамъ г. Даневъ, докѣдъ е дошълъ не можемъ да искаме да знаемъ, но има въпроси, по които може да ни освѣти и които не бъркатъ вече, защото цѣла Европа ги знае, цѣлата европейска преса говори за тѣхъ, а вие тукъ не искате да говорите.

Д. Бръчковъ: Днесъ не искатъ да говорятъ.

П. Парапановъ: Казаха Ви: когато дойде отговорътъ на тронното слово, ще ви се каже това.

Х. Поповъ: Когато говори единъ депутатъ може да стане надлежниятъ министъръ, както стана уважасниятъ г. Франга да говори за вагонитѣ и кеневирия, да каже: г. г. прѣдставители, по този въпросъ така стои работата, или: по този въпросъ конкретно не мога да говоря, понеже интереситѣ на отечеството изискватъ това. Азъ не съмъ съгласенъ съ този възгледъ, че нищо не могло да се говори. Не, по принципъ ние трѣбва да говоримъ и можемъ да говоримъ. Ако загази нѣкой народенъ прѣдставител тамъ,

дѣто дѣйствително интереситѣ на отечеството изискватъ мълчание, надлежниятъ министъръ ще трѣбва да обоснове това и Народното събрание ще мълкне, ако чувствува това. Тѣй става и въ другитѣ камари. Не зная защо уважасниятъ министъръ на финанситѣ си позволи тукъ да каже, че никѣдъ въ камаритѣ за война не се давало дума да се каже. Сега въ делегациитѣ на Австрия 20 души оратори говориха, че не трѣбва да се прави война, че това ще стане или онова ще стане. Какъ така нищо не се говори? Не е вѣрно това. Слѣдователно, ние можемъ да говоримъ, и когато искатъ отъ насъ именно пари, всѣки единъ депутатъ може да иска прѣди всичко смѣтка за тамъ, кѣдѣто види, че не се върши вѣнчко, както трѣбва, и надлежниятъ министъръ трѣбва да стане и му даде обяснение.

Напр., за новитѣ земи искате кредити, а насъ никой не ни освѣтлява. И въ закона, който внасяте, никой нищо не казва какво вие правите тамъ, кого пращате, какви сж тѣзи хора, които назначавате за окръжни управители и разни началници и т. н. — система имате ли; той само казва: Дайте пари и си отидете.

Имате балкански съюзъ, известенъ вече въ цѣла Европа, който днесъ прѣдъ очитѣ ни се осъществява съ оръжие въ ржка. Чули ли сте нѣщо отъ министра да-ли има съюзъ? Не сте чули, защото въ камарата никой не е утвърдилъ това. Има съюзъ като съюзъ, но кѣдъ му сж прѣдѣлитѣ и условията, кои сж условията, които трѣбва да се държатъ въ тайна, които никога не бихъ пожелали, а говоря за онѣзи, които се пишатъ въ Европа, за тѣхъ никой нищо не казва.

Г. Икономовъ: Много искамъ.

Х. Поповъ: Защо много искамъ? Защо си депутатъ като не искашъ да знаешъ? (Смѣхъ)

Г. Икономовъ: Ще дойде врѣме да искаме, а не сега.

Х. Поповъ: Сѣ много искаме! Ако има парламентъ въ свѣта, който да не иска да знае, позволете ми да кажа, това е българскиятъ парламентъ: абсолютно нищо не иска да знае, освѣтъ пари да дава. А така не бива. „Много искамъ, нашиятъ министъръ знае“; та, той утрѣ ще почне да командува какво да ядемъ. Азъ мисля, че вие сами и ние отъ тукъ (Сочи лѣвницата) трѣбва да искаме да бѣдемъ освѣтлени поне за това, по което сж освѣтлени въ Европа и което пишатъ европейскитѣ вѣстници, а ние не смѣемъ да кажемъ така или иначе. Азъ, като чета една новина въ европейскитѣ вѣстници и я чуя отъ единъ министъръ, знамъ, че тя е вече официална. „Neue freie Presse“ нищо, а вие казвате „шконтирате“; но шконтирайте, шконтирайте и ще си останемъ само съ официалния бюлетинъ.

П. Станчевъ: Ние можемъ да шконтираме и думитѣ на нашитѣ министри. Който е уменъ депутатъ съ ума си трѣбва да се ръководи. (Голѣмъ смѣхъ)

Х. Поповъ: Уменъ депутатъ е всѣки, който е дошълъ тукъ.

П. Станчевъ: Сѣ съ ума я управляваме тая работа.

Х. Поповъ: Мисля, че сега ще бѣдемъ много полезни, ако торѣ-долу се изкажатъ водителитѣ какво мислятъ. Ето защо е полезно: защото всѣки народенъ прѣдставителъ живѣе между народа, знае идеала на българския народъ, знае кога българскиятъ народъ ще се помири при днешното положение и да каже: азъ вече мирно ще живѣя, а когато нѣма да се помири, не ще живѣе тѣй. Азъ ви увѣ-

ривамъ, че едно правителство въ България може да дойде да сключи съюзъ съ Турция, Сърбия и Гърция, но ако не го сключи както искатъ българскитѣ идеали, не само нѣма да има миръ между България, Сърбия и Гърция, но враждитѣ повдигнати отново ще бѣдатъ по-големи, отколкото сѣ били досега. Ако, обаче, народното прѣдставителство, заедно съ правителството, дойде да се разбере, тѣзи, които иматъ голѣма нужда отъ България и тѣзи, отъ които България се нуждае, заедно да се развиватъ, че не трѣбва българскитѣ идеали, както и сръбскитѣ и грѣцкитѣ да се нарушаватъ, и че трѣбва естествено и исторически да се хармониратъ, само тогава този съюзъ може да стане една балканска сила, която ще запази общитѣ си интереси.

Ами кои сѣ тѣзи идеали? Мислите ли вие, че като се изкаже, ще развали съюза? Не. Азъ мисля, че свободно можемъ да се изказваме, безъ да се развали това, което е направило правителството. Отъ туй нѣма никаква врѣда, напротивъ, ще се освѣтимъ. Какъвъ балкански съюзъ би станалъ, напр., ако Сърбия дойде до Вардаръ — прѣдставете си: нито го знаемъ, да ли е тѣй или не е тѣй — никакъвъ. Но прѣдставете си, че сръбитѣ ще оставятъ Сант-Стефанска България непокопнатата и ще кажатъ, че за напредъ заедно ще вървимъ. . .

Н. Консуловъ: Това по законопроекта ли е? Само правите прѣдизвикателства.

Х. Поповъ: Съвсѣмъ не. Азъ мисля, че тѣзи въпроси трѣбва да се уяснятъ.

Н. Консуловъ: Има врѣме да се приказва.

Х. Поповъ: Кога? Тъкмо сега е врѣмето, позволете ми да Ви кажа, защото утрѣ, други день ще стане мирътъ въ Лондонъ и слѣдъ мира вече е късно да говоримъ. Сега вие трѣбва да дадете доказателство — правителството, разбира се, знае идеалитѣ на българския народъ и идеалитѣ на армията — трѣбва по единъ или по другъ начинъ да кажете, че безъ това, безъ онова миръ е невъзможенъ. Ако миръ искате и го искаме всички, гледайте тѣзи условия да ги имате; ако ги нѣмате, нѣма да създадете никакъвъ миръ. Какво отъ туй, ще изгубите ли? Ето защо, казвамъ, не сте прави като възражавате на г. Дрѣнкова, на който мнѣнието е такова: той ви казва, че не е истина, че нашата войска въ Чаталджа не е въ състояние да се бори. Отъ тамъ идва човѣкътъ и ви казва това, изказва една идея, която е много полезна и която, ако я знаемъ, че е тѣй — и азъ вѣрвамъ на думитѣ на г. Дрѣнкова — това е куражъ и за правителството, защото днесъ, когато ставатъ прѣговоритѣ, нека то да знае, че армията му е тѣй готова, както и по-рано, . . .

С. Дрѣнковъ: Нѣщо повече даже.

Х. Поповъ: . . . да смаже противника и да си осмислени идеала. И ако така е положението кому врѣди, питамъ азъ? Никою не врѣди. Напротивъ, ние ще можемъ да си припомнимъ нашата история, че винаги идваме до Цариградъ и сѣ се връщаме, защото сѣ ще се намѣри нѣкой малодушенъ, а малодушието не дава величие. Може да се разберемъ, особено тѣзи, които сѣ били на бойното поле, да освѣтлятъ народнитѣ прѣдставители, че не е причината, че нашата армия се намира въ разклатено състояние, а че нѣкаква дипломация е, която ни бърка и ни е спрѣла, и не ни дава да минемъ по-нататъкъ. Защото не е че има холера.

С. Дрѣнковъ: Лъжа е, че има холера въ нашата армия! Азъ заявявамъ, че при Димотика бактери-

ологътъ Пранджовъ констатира единъ единственъ случай, който не се знае откъдѣ е дошълъ даже. Има, гдѣ, лишения и разни болести, като тифъ, дезинтерия и пр., по това не е причина, че 14 дена се вози нашиятъ хлѣбъ по влага и дъждъ — този мухлясътъ хлѣбъ е яла войската и има малко диария, но холера нѣма.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: (Звъни)

Х. Поповъ: Азъ мисля, че когато гласуваме тѣзи кредити, ние ги гласуваме прѣдъ видъ на туй, че нашиятъ министъръ на финанситѣ заслужава пълно довѣрие — това нѣма защо да говоримъ. Самиятъ фактъ, че даже между златото и банкнотитѣ нѣма никаква разлика, показва, че сме добри. Ако излъзатъ злоупотребления, както говориха нѣкои отъ ораторитѣ, за това ще говорятъ сѣдинтѣ. Но когато даваме тѣзи кредити, сѣ желяемъ, ако не много — пакъ бихъ се обърналъ къмъ правителството — да ни освѣтли по тѣзи въпроси, които не само нѣма да бъркатъ, по моето мнѣние, но ако се изкаже именно оппозицията, ще принесе голѣма полза на бѣдния съюзъ, да каже оппозицията просто тѣй: какъ мисли да има съюзъ въ бѣдѣ, какъ мисли, че българскитѣ народъ ще бѣде удовлетворенъ и удовлетворенъ рамо съ рамо съ сърби и съ грѣци. А българското правителство може да каже какво е направило и докъдѣ му е сферата на влияние, и мисли ли да удовлетвори българския народъ или да го ожесточи. То е много сериозенъ въпросъ, исторически въпросъ, и мисля, че днесъ е врѣмето да се изкажемъ и да го чуятъ добри тамъ, които го знаятъ и нашитѣ противници и тѣзи, които ще бѣдатъ наши приятели.

Е добръ, искате ли да знаете моето мнѣние? Докато Витоля, Охридъ, Солунъ нѣмаме въ България, дотогава, каквото щете да правите, българскитѣ народъ нѣма да бѣде удовлетворенъ. (Ръжоплъскане) Ако съумѣете да запазите тѣзи западни части, при всичко че голѣма частъ отива, за която ни боли сърцето, но ще я пожертвуваме, не пожертвувате ли Одринъ и мините Чорлу за къмъ Дарданелитѣ, народътъ ще бѣде удовлетворенъ, инакъ никакъвъ миръ занаяпрѣдъ нѣма да има. Това е мое мнѣние. Но вие може да минете съ Сант-Стефанска България, съ автономия; тогава разправайте се сами съ народа.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Обявявамъ дебатитѣ за прѣкратени.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Съжалявамъ, че почитаемиятъ пловдивски народенъ прѣдставител г. Поповъ ме принуждава да повтарямъ и сега онова, което казахъ по-рано, за да не остане нѣкакво недоразумѣние между насъ.

Азъ не казахъ, че нищо не трѣбва да се говори по външната политика и не искахъ да наложка на народното прѣдставителство никакво мълчание. Не е днешното правителство, което ще иска отъ днешното Народно събрание, слѣдъ толкозъ продължителенъ политически животъ, и когато ние пораснахме и достигнахме да можемъ да даваме още на други народи свобода, не е, казвамъ, туй правителство и Народно събрание, което ще посегне на правдинитѣ на Събранието, да иска да се интересува отъ въпроситѣ на външната политика. Моята мисль бѣше съвсѣмъ друга.

Азъ обърнахъ най-почтително вашето внимание върху нуждата да се не говори по въпроси отъ външната политика тогазъ, когато прѣдъ васъ стои финансовитѣ министъръ съ единъ проектъ отъ чисто финансовъ характеръ. Всичкитѣ ваши желания да

бидете осветлени по въпроситѣ отъ нашата външна политика сѣ съвършено легитимни и азъ ги признавамъ за подлежащи на удовлетворение. Но отна- прѣдъ азъ ви казахъ, че мѣстото за да получите осветление е тогава, когато ще пристѣпимъ къмъ разискване отговора на тронното слово. Признахъ даже, че бѣше прѣдпочтително да започнемъ отъ него и ви казахъ, че ние бихме започнали отъ него, ако вашата комисия бѣше готова съ тоя проектъ по отговора на тронното слово и отъ друга страна, ако настоящиятъ законопроектъ имаме опѣнени характеръ, което ние много лесно схващате, щомъ пом- ните, че сме въ врѣме на война; имаме примирие, но войната не е съвършена и, слѣдова- телно, събитията текатъ, нуждитъ заставатъ прѣдъ насъ по единъ наложителенъ начинъ, който не до- пуща никакъвъ бавекъ и никакъвъ брѣтвекъ. Тази бѣше моята мисль: не че искамъ да кажа, че не трѣбва да се дебатиратъ въпроситѣ, за които спомен- нахъ, но искамъ да кажа, че тѣ трѣбва да се дебаты- ратъ всестранно въ присѣдствието на отговорния министъръ, за да могатъ да получатъ и всестранно осветление, а не да добиятъ едно осветление слу- чайно отъ изявленията на този или онзи министъръ, който ще мине по въпроса, но нѣма да го засегне всестранно, както изисква важността на прѣдмета.

Г. Сакъзовъ прави една бѣлѣжка отъ конститу- ционно-парламентаренъ и чисто принципаленъ ха- рактеръ. Той хвърли единъ укоръ по нашъ адресъ, че ние сме прѣкъснали онова общение, което трѣбва винаги да сѣществува между правителството и на- родното прѣдставителство — азъ бихъ казалъ между народъ и народното прѣдставителство — съ това, че ние сме закрили извънредната сесия и слѣдъ това не сме свикали наврѣме обикновената сесия на Наро- дното събрание. Тѣй разбрахъ азъ неговата мисль, тѣй бѣше подчертана тя и отъ почтения народенъ прѣдставителъ г. Геннадиевъ. Този укоръ не е спра- ведливъ, защото ние не разпознахме извънредната сесия въпрѣки нейното желаніе, а затворихме тази сесия само тогава, когато тя изкара докрай работата, за която бѣше свикана и която работа бѣше изложена въ една програма въ самото тронно слово. Значи, ако закрихме извънредната сесия ние извършихме единъ обикновенъ конституционенъ актъ, за който никой, който прѣдизнава добросѣвѣстно събитията и фак- титѣ, не може да ни отправи укоръ. Ние, обаче, не повикахме тъкмо на 15 октомврий т. г. обикновената сесия на Народното събрание и ползувайки се отъ правото, което е прѣдоставено на правителството, въ обширенъ смисълъ на думата на царя и правител- ството — да отлага засѣданията на камарата за нѣ- колко врѣме, не обаче за повече отъ два мѣсеца, ние отложихме свикването на тая сесия за единъ и поло- вина мѣсець. Значи и тукъ ние упражнихме едно право, което ни дава конституцията, безъ да нащѣр- бимъ ничии права.

Но ние, може-би, като сме направили това, гонили сме нѣкаква задна мисль. Но това никой, и г. Сакъ- зовъ, който е единъ отъ най-жестокитѣ и най-виска- телнитѣ наши противници, нѣма да се осмѣли да твърди; защото и за него и за всѣмъ отъ васъ е ясно, че отлагане свикването сесията на 15 октомврий се прѣдизвика главно отъ събитията на войната. Ние бѣхме въ самия разгаръ на войната, когато всичкитѣ наши усилия, усилията на всичкия народъ, въ това число и на голѣма частъ отъ васъ, г. г. народни прѣд- ставители, бѣха повикани на бойното поле. Вие бѣхте турали офицерски еполети и бѣхте отишли, не за да държите рѣчи и проповѣди, или да насаж- дате конституционно-парламентарнитѣ принципи, но да умрете за свободата и честта на отечеството. (Ржкоплѣскане отъ болшинството) Е добръ, ако ние не ви повикахме на 15 октомврий да захвърлите сабитѣ и

пушкитѣ, които носѣхте, за да дойдете тукъ да за- сѣдаваме и да се занимаваме съ теорични дискусии — то бѣ за да не попрѣчимъ, прѣди всичко, на васъ да можете да изпълните отечествения си дългъ чрезъ пълното си самопожертвуваше, на каквото вие бѣхте се показали готови, и защото, отъ друга страна, ако самото правителство би свикало оста- налитѣ членове на Народното събрание, безъ уча- стнето на тия, които бѣха повикани не, но които доброволно отидоха да изпълнятъ единъ священь дългъ, който не тѣй често се прѣдстави човѣку за изпълнение, най-висшия дългъ, който може да сѣще- ствува за единъ добръ гражданинъ на земята, ако ние, казвамъ, бѣхме направили това прѣстѣпление да ви повикаме отъ тамъ, за да дойдете тукъ, или бѣхме повикали само онѣзи, които не сѣ на бойното поле, ние щѣхме да имаме една камара негѣлна и, може-би, тогава щѣхме да заслужимъ укора, че се ползуваме отъ отечествения на най-добритѣ патриоти отъ вашата ерѣда, на тѣзи, които сѣ готови на най- полѣмо самопожертвувание, за да проскараме тона или онова. Отъ друга страна, самитѣ ние, извънредно заняти по това врѣме съ събитията на войната, съ удовлетворение нуждитъ на войската и съ полити- чески въпроси отъ първа степенъ, не можехме да имаме туй свободно врѣме, за да дойдемъ тукъ да за- сѣдаваме и съ часове да разискваме за състоянието на нѣщата или вървежа на нашата политика. Ние сме едно правителство, което съзнаваме твърдѣ добръ нашитѣ обязанности, нашитѣ длѣжности къмъ на- родно прѣдставителство и народъ, но ние помнимъ и длѣжноститѣ си къмъ историята и отечеството и въ такива сѣдбоносни моменти щѣхме да извършимъ именно едно прѣстѣпление, едно злоупотѣбление съ правото си да свикваме Народното събрание, ако не бѣхме го отложити за врѣмена, къмъ които ние различаваме и събитията ни дадохъ право, да се на- мѣримъ по-охолни къмъ врѣме на едно примирие. И кой знае да-ли, ако примирieto не бѣше настѣпило до първо число на този мѣсець, не щѣхме да бѣдемъ принудени да отложимъ сесията още и до 15. Ето защо, отлагайки засѣданията на камарата за 1 де- кемврий, вмѣсто да ви повикаме на 15 октомврий, ние изпълнихме най-точно дълга си спрѣмо народа и на- родното прѣдставителство и този нашъ актъ не може да бѣде не само прѣдметъ на неодобрение, но той не може да бѣде прѣдметъ и на добросѣвѣстна кри- тика. Не може да се казва, че ние сме ожскали сно- шенията си съ обществото, и че като сме направили това, направили сме по въ ущѣрбъ на достоинството на камарата или общественитѣ интереси. Напротивъ, ние можемъ да бѣдемъ само похвалени за тази наша постапка.

Обаждатъ се отъ болшинството: Вѣрно! (Ржко- плѣскане)

Министъръ Т. Теодоровъ: И послѣ азъ не виждамъ какво се е изгубило съ това, че Народното събрание, бидейки свикано единъ и половина мѣсець по-късно, отколкото обикновено.

Ако ние сме извършили нѣкон нѣща за осжждане, вие можете да ни осждите сега — г. Сакъзовъ ще има думата, нека формулира обвинението. Тѣкмо за това ви викаме сега, за да изкажете своето одо- брение или неодобрение на туй, което е станало. Но азъ не допускамъ, г. г. народни прѣдставители, че и г. Сакъзовъ може това да мисли. Едно правителство, което прѣкара тая война, бидейки на чело на упра- влението на страната, и което благодарение на тия високи качества и добродѣтели, които прояви бъл- гарскиятъ народъ, може да каже, че има въ актива си днеска достигането на българскиятъ побѣдоносни войски до Чаталджа, такова едно правителство, при такива едни успѣхи не може, азъ мисля, ни на ми-

нута да се пожелбае, че то нѣма да получи одобрението и доверието на народното прѣдставителство.

Отъ болшинството: Вѣрно! (Бурни ржкоплѣскания)

Министъръ Т. Теодоровъ: Тѣй че и този вторъ укоръ, който се направи по поводъ законопроекта, бѣше неумѣстенъ и не трѣбваше да се направи въобще, или ако трѣбваше да се направи, не трѣбваше да се направи сега.

Прѣминавамъ къмъ бѣлѣжикитѣ, които направи г. Константиновъ, пакъ по поводъ на законопроекта, а не по самия законопроектъ. Той говори, че сѣ станали множество злоупотрѣбления чрѣзъ реквизицията. Азъ съмъ готовъ веднага да се съглася съ него, за да не споримъ, и въ сѣщото врѣме да изкажа една истина, че злоупотрѣбления при реквизирането на прѣдметитѣ, нужни за войската, сѣ ставали. Но какво отъ това? Едно нѣщо само можемъ отъ това да констатираме, че и българитѣ, както и всички хора, не се състоятъ само отъ ангели, но че има хора, които прѣшпатъ несъзнателно, безъ да искатъ, а има и хора, които искатъ, даже въ такъвъ сѣдобносенъ моментъ, какъвто е една война, да вършатъ злоупотрѣбления. Но какво общо има, питамъ азъ, това съ законопроекта? Законопроектътъ не иска пари за да се изплаща реквизицията, за да може да се говори, че реквизицията неправилно е вършена, да се отстранятъ тѣзи или онѣзи злоупотрѣбления; законопроектътъ иска пари, за да се купятъ извѣстни прѣдмети, нужни за армията и тъкмо за да се отстрани реквизицията. Тѣй че, отъ тази гледна точка всичко онова, което се каза по поводъ реквизицията и неправилноститѣ, допуснати при нейното вършене, е свършено неумѣстно.

Но азъ ще се спра за една само минута, вслѣствие на това, че не желая да остава съ прѣнебрѣжение всичко онова, което каза г. Константиновъ, за да заявя, че правителството не може да бѣде ни най-малко обвинено — подчерквамъ думитѣ „ни най-малко обвинено“ — за всички онѣзи злоупотрѣбления, които сѣ могли да станатъ при реквизирането. Ако има нѣщо, за съжаление, то е, че имаме въ нашитѣ закони този способъ за снабдяване на армията, че ние си служимъ съ него. Единъ пътъ го имаме въ законитѣ си, и то не отъ вчера и онзи день, а отъ години, този способъ не може да се практикува въ дѣйствителностъ безъ неправилности; той е много несвършенъ; той е, ако щете, грабителски способъ, той е притиснителски, по той бѣ прѣдвиденъ въ нашитѣ закони и всички ние, които сме управлявали България до врѣмето на войната, не бѣхме направили нищо, за да го замѣнимъ съ нѣщо по-свършено. Нѣщо повече ще ви кажа: ние не бѣхме направили нищо, за да изпълнимъ онѣзи условия, които сѣ положени въ самия законъ и които го правятъ по-малко притѣснителенъ, по-малко вредителенъ и по-удобенъ. Никое правителство, и ние въ това число, не бѣ назначило тѣзи реквизиционни комисии въ мирно врѣме, за да ги приготви за тѣхната работа, за да ги посвѣти въ тѣхнитѣ длѣжности и задачи, та да знаятъ, кога дойде моментъ да дѣйствуватъ, какъ да дѣйствуватъ. И единъ день, на 17 септемврий г. г., когато събитията наложиха на България да мобилизира своитѣ въоръжени сили, ние трѣбваше изеднѣжъ да намѣримъ този грамаденъ персоналъ измежду срѣдата на онѣзи, които сѣ негодни да отидатъ на бойното поле, било офицери, било други граждански лица, и да имъ дадемъ да изпълняватъ единъ законъ, отъ който даже нѣмаше нужното количество екземпляри не, а отъ който се намираве само единъ екземпляръ въ министерството, и слѣдъ като го прѣпечатихме на два пѣти въ размѣръ на 7—8 хиляди екземпляра, съмѣствамъ се, да-ли всички тия, които го изпълняваха,

го прочетоха, защото събитията вървѣха бърже, прѣдметитѣ трѣбваше да се събиратъ въ складоветѣ и да се прѣнасятъ веднага за консумиране отъ армията, която, както го отбѣлѣжихъ, ще отбѣлѣжа още единъ пътъ, се събра съ единъ ентузиазмъ неописуемъ, съ една готовностъ безподобна, която учуди цѣлия свѣтъ — съ шѣсни на устата и китки на гърдитѣ. (Ржкоплѣскане отъ болшинството) Нѣмаше врѣме даже тия хора, които бѣха въ реквизиционнитѣ комисии, да прочетатъ и правилника, и закона, и неправдитѣ, тия факти, за които говори г. Константиновъ, тѣ сѣ вършени отъ дребни хора, тѣ не ставаха нито отъ правителството, нито по заповѣдь отъ Министерството на войната, нито по заповѣдь отъ Министерството на финанситѣ, нито по съвѣтитѣ на този висшъ чиновникъ, Кръстю Карагѣзовъ, за когото прави алюзия г. Константиновъ, който въ Търново е говорилъ за цанковисти и народняци. Всичко това стана въпрѣки всички насъ, поради бързота, поради неопитността, поради невѣжеството, ако щете, на лицата, които ние volens-nolens трѣбваше да организираме за реквизиционна дѣйностъ. Моето желание не бѣше да става това, което каза г. Константиновъ днесъ. Като министъръ на финанситѣ, азъ отъ първия день говорихъ на колегата си г. министърътъ на войната, говорихъ на главната реквизиционна комисия, говорихъ вредъ, дѣто това бѣше нужно, че не желая да се прибѣгва къмъ реквизиция освѣнъ тамъ, дѣто иначе не може, но че съмъ готовъ да плащамъ въ брой за всичко, което е нужно за снабдяването на армията ни съ хранителни или други припаси. Въ тази война, г. г. народни прѣдставители, много пѣти се каза: нѣма цървули, нѣма чай, нѣма захаръ, нѣма овесъ, сѣно, много работи се казаха, но никой не каза и никой нѣма право да каже, че е имало моментъ, когато е нѣмало пари. Въпрѣки лошитѣ прѣдсказания, които се казаха въ първия день на мобилизацията, че България ще пропадне, че ще бѣде бита, защото финансово е недобрѣ мобилизирана, България, казвамъ, е готова, ако повтарямъ пакъ, прѣкара войната досега и е готова, ако има нужда, и шесть мѣсеца да я води безъ да става дума, че България пари нѣма.

Отъ болшинството: Браво! (Бурни и продължителни ржкоплѣскания)

Министъръ Т. Теодоровъ: По този законъ за 50.000.000 л. свѣрхсмѣтенъ кредитъ, който е утвърденъ съ указъ отъ 27 септемврий г. г. бѣха командировани специални наши чиновници при началницитѣ на дивизитѣ, въ главнитѣ интендантства въ тилоовото управление и по-малкитѣ части, за да могатъ да съдѣйствуватъ на войсковитѣ началници, щото всичко да се купува съ пари и всички имаха на рѣцѣтъ си на разположение нужното количество пари; е добръ, г. г. народни прѣдставители, всички тѣзи чиновници се върнаха и казваха и доказваха, че „прѣзъ врѣме на война не можемъ да харчимъ пари, защото нѣма абсолютно физическа възможностъ да се извършватъ купувания и продавания; ние вървимъ съ ентузиазмъ, хвърчимъ заедно съ войската и вземаме само каквото намѣримъ по пътя, безъ да имаме врѣме да пазаримъ, да оцѣняваме, безъ да имаме врѣме да направимъ една гражданска търговска сдѣлка“. Тѣй сѣ събитията и въпрѣки паличността на пари, всичко се вземаше сѣ по реквизиционенъ начинъ. Когато реквизиционнитѣ комисии правятъ реквизиция тукъ, войсковитѣ началници правятъ реквизиция по пътя си, и всичко това става набърже-набърже съ импровизация, то не може да бѣде тѣй редовно, както би било, ако се спазваха всичкитѣ прѣдписания на закона. И ето отъ дѣ произхождатъ нередовноститѣ. Има много нѣща отъ туй, което каза г. Константиновъ, да сѣ се слу-

чили и да сж върни; но мога да ви заявя, както от мое име, тъй и от страна на правителството, че никой не е желал повече и повече настойчиво от нас за заглаждане на всички станали неправди и за поправянето на които нѣма да бжде никога късно съ съотвѣтното справедливо възнаграждение на всички пострадали съ имота си български граждани. (Ръкоплъскане отъ болшинството) Реквизицията ще бжде платена отъ първия заемъ, който българскиятъ народъ ще бжде въ състояние да направи слѣдъ сключването на мира, защото тя не може да бжде посрѣщната само отъ бюджетнитѣ срѣдства. До него врѣме Министерството на финанситѣ е взело мѣрки, щото лицата, които сж дали реквизицията не се обезпечаватъ при събиране на прѣжитѣ даждия до такъв размѣръ, до който приблизително съотвѣтствува тѣхната реквизиция; взети сж и други мѣрки, върху които не искамъ да се впушамъ, защото ще бжде упреknатъ отъ васъ въ туй, въ което азъ упреквамъ други, които мѣрки ще ни позволят да можемъ да кажемъ, че правителството е бѣло върху защитата на интереситѣ и на имота на българскитѣ граждани, и макаръ военно врѣме, макаръ въ врѣме на война, което е повече отъ военно врѣме, сѣ пакъ то е направило всичко, за да могатъ да бждатъ редовно и правилно обезщетени.

Имамъ много да кажа по отгѣлнитѣ примѣри, по които г. Константиновъ, уважаемиятъ народенъ прѣдставителъ отъ Свищовската околия, говори, но, казахъ, че ми е мъчно да слѣдвамъ въ единъ пътъ, който не е този на реда. Напр., неговото твърдѣние за мелничаритѣ, неговото твърдѣние за брашното съвсѣмъ не е вѣрно. Мелничаритѣ бѣха освободени отъ войската заради туй, защото ако не ги освободѣхме — подъ мелничари разбирамъ само техническитѣ лица, необходими, за да могатъ фабричитѣ да дѣйствуватъ и притежателитѣ на фабричитѣ, които трѣба да купуватъ жито и да изпълняватъ подрядитѣ — ние рискувахме да затворимъ всички фабрики и да оставимъ да гладува не само войската, но да оставимъ да гладува и населението. Но много скупулъозни, както сж нашитѣ военни въ длъжностъ си да бдятъ, щото всѣки да отбие кръвната си повинностъ, особено въ такива сѣдбоносни моменти, не искаха да ги освободятъ, и трѣбваше отъ тукъ да правимъ извънредни усилия, за да извадимъ тѣзи хора отъ тамъ, не за да имъ направимъ единъ фаворъ, а да опасимъ всички отъ гладуване, и когато ги освободиха, не искаха да ги освободятъ окончателно и завинаги, а ги освободиха въ отпускъ съ право подиръ всѣка една евентуална шокава, може-би, да затворятъ фабричитѣ за брашно, да затворятъ фабричитѣ за дрежи въ Сливенъ, отъ които трѣба да се облича войската, да се явятъ въ частитѣ си. Дотамъ отиде скупулъозността на нашитѣ военни началници въ стемежа имъ да накаратъ всѣки да изпълни длъжа си къмъ отечеството. Не е за чудене, че между всички мелничари въ България се е случилъ единъ, който да е помислилъ, че, понеже се намира въ отпускъ, трѣба да си получи заплатата. Но освободението въ отпускъ е станало понеже се намира въ отпускъ, трѣба да си получи заплатата. Но освободението въ отпускъ е станало по наше настояване и е станало безъ заплатата, и по едно врѣме тѣ бѣха повикани втори пътъ и пакъ ги освободиха. Ако нѣкои отъ тѣхъ сж получили заплатата за прѣвъ врѣмето, прѣвъ което сж били въ строя, може да се е случила нѣкоя нередовностъ, и г. Константиновъ да е билъ увѣдоменъ отъ нѣкой много възкательнъ прѣслѣдвачъ на всѣкакви злоупотрѣбления, отъ нѣкой компия завистникъ. Може такова нѣщо да е станало, и ако е станало, сигурно е станало по погрѣшка, и отъ такъв паритѣ ще моратъ да се взематъ обратно; азъ пакъ не знамъ, може, да-ли е станало подобно нѣщо. Но заслужа

ли, г. г. народни прѣдставители, когато ние сме прѣдъ лицето на тѣзи славни побѣди, на тѣзи велики подвизи на нашето войнство и на цѣлия български народъ да се спремъ върху възможността, че едно лице между цѣла категория хора е сполучило да направи едно злоупотрѣбление? Ами това навредъ може да се случи. Я си спомнете историята на войнитѣ у другитѣ народи — какви примѣри подиръ свършването на войната сж дали на грабителя и злоупотрѣблениа, и сравнете днешното наше положение и питайте се съ добросъвѣстностъ и отговорете си съ гордостъ и пълно вътрѣшно задоволство, че у насъ не се е случвала нито една хилядна частъ отъ тѣзи злоупотрѣбления, които сж ставали въ врѣме на война въ интендантската на други армии. И щомъ това е така, ние не трѣба да се мчимъ да правимъ отъ муката слонъ и да твърдимъ тукъ нѣща, които не сж достатъчно проверени и за изправлението на които си има редъ. Не съмъ азъ, който, като министъръ на финанситѣ, мога да отговарямъ и трѣба да отговарямъ за всѣки злоупотребления, станали по реквизицията: реквизицията не я прави Финансовото министерство, а я правятъ военнитѣ власти, не я правятъ военнитѣ власти, а я правятъ извѣстни специални организации, начело на които стоятъ военни лица, организации, въ състава на които влизатъ и граждани и които сами носятъ отговорността. Нѣмамъ никакви причини да бжда пристрастенъ спрямо дѣятелността на тѣзи хора и да скрия онова, което е познато на менъ и което въ случая съставлява злоупотрѣбление. Най-елементарната справедливостъ ми налага да изповѣдамъ тукъ, че по-голѣмата частъ отъ членоветѣ на тѣзи реквизиционни комисии изпълниха длъжа си тъй старателно, тъй добросъвѣстно и безъ почивка, както и онѣзи, които отидоха на бойното поле. Знаемъ лица, които загинаха при изпълнението на тази служба.

Тѣй че, г. Константиновъ можеше всичко това, което каза днесъ, да го не каже. Каза го; то не опороча никого, най-малко опороча правителството или менъ; то не засѣга даже и военния министъръ; то засѣга реквизиционнитѣ комисии. И тѣ сж пълтъ отъ нашата плътъ, тѣ сж обществени ортаци, по-скоро създадени набързо, както азъ ви обяснихъ, импровизирани, за които ние не можемъ да носимъ отговорностъ. Едно нѣщо мога да ви изповѣдамъ, като се отправямъ къмъ съвѣстѣта си, че, струва ми се, никое друго правителство не би могло да прояви по-голѣмо бѣние, по-голѣмъ контролъ, по-голѣмо старание да се отстранятъ тѣзи злоупотребления, отколкото направихме ние. Азъ, като финансовъ министъръ, формално погледнато, нѣмахъ никакво право да се бъркамъ въ тѣзи работи; имахъ само длъжността, когато се свърши реквизицията и реквизиционнитѣ комисии реквизиратъ и прѣдставятъ смѣткитѣ, да ги проверятъ и платятъ; при все това, обаче, въ желанието си да услужа самъ лично и чрезъ специални лица, не само длъжностни, платени, но и почетни, нѣкои безъ никакво възнаграждение и заплатата, които познавамъ, нѣкои отъ които сж народни прѣдставители, замолихъ тѣ въ окръжитѣ си, въ градоветѣ си да положатъ лично старание, лично бѣние, да се дадатъ наставления какъ да се дѣйствува, за да се отстранява неправдата и злоупотрѣблението. И азъ имамъ добри, прѣкрасни резултати, благодарение дѣятелността на г. г. народнитѣ прѣдставители, наречени почетни ревизори, и цѣлъ редъ финансови чиновници, които рекомандувахъ на г. военния министъръ, като почетни и ревностни лица, за да ревизиратъ; благодарение на голѣмото количество на тѣзи ревизори ние успѣхмъ да намалимъ злоупотрѣбленията и грѣшкитѣ до тѣхния желанъ и възможенъ на този свѣтъ минимумъ. Ето защо, азъ

съмъ твърдѣ чувствителенъ и ще бѣда винаги чувствителенъ къмъ укоритѣ, които би ни се отправили въ това отношение. Защото туй, което бѣше възможно отъ човѣка да се направи, да се направи отъ едно правителство, за да се запазятъ интереситѣ на съкровището и, въ сжщото врѣме, интереситѣ на населението, се направи. Повече отъ това не можехме да направимъ и съмнѣвамъ се, дали нѣкой другъ би могълъ да направи.

Слѣдъ всичко това, г. г. народни прѣдставители, азъ се връщамъ къмъ законопроекта и констатирамъ тукъ съ задоволство, че всички г. г. народни прѣдставители, които говориха по поводъ законопроекта и около законопроекта, се произнесоха за приемането на тоя законопроектъ. Нѣщо повече, тѣ казаха добри думи, искрени думи, думи, които правятъ честъ на тѣхното сърце и на тѣхния умъ. Тѣ казаха, че ако е нужно за доизкарване започнатото дѣло, за славното довършване на славната война, ще дадемъ и 50, ще дадемъ и други 50 и 150 милиона лева. Това ме радва, това ме утѣшава, и това ме прави да се гордя сѣ народното прѣдставителство, което се показва сжщо тѣй готово да прави жертви, както се показва и самиятъ народъ. (Ржкоплѣскане отъ болшинството) въ едно дѣло, което досега е водено съ честъ и слава и което, нека ми бѣде позволено да увѣря почитаемото народно прѣдставителство, се намѣрва въ добри ржци и не се съмнѣвамъ, че съ вашата поддръжка, съ поддръжката, която българскиятъ народъ досега му е давалъ и съ жертвитѣ, които той се обяви готовъ да дава и за въ бѣдѣще, ще се завърши тѣй блѣскаво, както се и започна, и както се продължава, и че резултатътъ отъ тая война ще бѣде достоенъ за жертвитѣ на българския народъ.

Отъ болшинството: Дай Боже! Браво! (Продължителни ржкоплѣскания)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Понеже дебатитѣ бѣха прѣкратени, ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ на първо четене законопроекта за отпушане

допълнителенъ извънреденъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. Събранието приема единодушно.

Моля г. секретаря да прочете прѣдложението за одобрение царския указъ № 27 отъ 23 септември 1911 г. за заплѣщение износа на коне и катѣри.

Секретаръ В. Георгиевъ: (Чете)

„Р ѣ ш е н и е

за одобрение царския указъ № 27 отъ 23 септември 1911 г. за заплѣщение износа на коне и катѣри.

„Членъ единственъ. Одобрява се царскиятъ указъ № 27 отъ 23 септември 1911 г. за заплѣщение износа отъ царството на всички коне, които при възраст три години и нагорѣ сж добили ръстъ 1 метъръ 20 сантиметра и на всички катѣри безусловно“.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ прочетеното рѣшение за одобрение царския указъ № 27 отъ 23 септември 1911 г. за заплѣщение износа на коне и катѣри, да вдигнатъ ржка. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ Т. Теодоровъ: Прѣдлагамъ да се вдигне засѣданието, понеже има Министерски съвѣтъ.

Слѣдующето засѣдание споредъ правилника.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Г. министърътъ на финанситѣ отъ името на правителството прѣдлага да вдигнемъ засѣданието, тѣй като има Министерски съвѣтъ и, слѣдователно, обявявамъ засѣданието вдигнато, като дневниятъ редъ остава сжщъ за идното засѣдание съ прибавка на раздаденитѣ днесъ законопроекти.

Слѣдующето засѣдание въ петъкъ.

(Вдигнато въ 5 ч. 15 м. подиръ пладне)

Прѣдседателствующи подпрѣдседатели: { А. Буровъ.
Г. Згуревъ.

Секретаръ: В. Георгиевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.